

Het postmoderne opvoeden: hoe overleeft mijn kind het inenten.

Inleiding

Weinig discussies overleven zo goed de veranderende tijden als die rond het wel of niet inenten tegen kinderziektes. Terwijl de overheid rustig doorgaat met het tegen steeds meer ziektes inenten is er een vaste kern van weigeraars tegen een of meer van de prikken die de overheid kosteloos via de consultatiebureaus aanbiedt. De voors en tegens zijn eigenlijk al de jaren van strijd hetzelfde gebleven. De overheid wil geen zieke kinderen om sociaal-economische redenen en wil zoveel mogelijk ziektes de wereld uit helpen en de tegenstanders van inenten, de “kritische prikkers”, zien allerlei gevaren van het inbrengen van entstof, hebben religieuze bezwaren of vinden dat ziek zijn voor hun kinderen een bepaalde betekenis heeft. Tot op zekere hoogte behoort ik zelf tot de laatste groep. Volgens mij kan het geen kwaad wanneer een overigens gezond kind waterpokken of de bof krijgt en ik zie ook niet veel bezwaar in het doormaken van rode hond. Maar polio of hersenvliesontsteking wens ik niemand toe, evenmin als een infectie met de haemophylus influenzabacterie (HIB). Die ziektes berokkenen veel schade bij een relatief grote groep kinderen die daarmee besmet raken. In de loop van het leven is er nog voldoende kans om schade op te lopen, dus daarvoor is het niet nodig om die gevaarlijke categorie kinderziektes door te maken. Er lijkt dus niet zoveel bezwaar tegen te zijn dat onze kinderen niet worden blootgesteld aan relatief veel voorkomende en veel schade toebrengende ziektes.

Het probleem is echter wel dat er al inentend veel minder gelegenheid aan het kind geboden wordt om ziek te zijn. Is dat erg? Het antwoord op die vraag hangt mede af van je visie t.a.v. opvoeding en begeleiding van je kind naar de volwassenheid. Wat is het doel van de opvoeding en wat gebeurt er met een kind die een ziekte doormaakt. Zijn er parallellen en biedt dat een uitweg uit een anders tot in der eeuwigheid zich voortslepende controverse. Mogelijk is het productiever om ons neer te leggen bij het feit dat er voor veel ziektes wordt ingeënt, dat “kritisch prikken” noodzakelijk blijft, maar dat we in ons denken en handelen in de opvoeding ook verder moeten.

Ziek

Wat gebeurt er met een kind dat ziek is, al dan niet ten gevolge van een voor een kinderziekte verantwoordelijk virus. Het heeft koorts, wat alle levensprocessen in het lichaam sneller doet gaan. Daardoor zweet het kind, heeft het vaak diarree of een natte hoest. Het kind wordt a.h.w. in oplossing gebracht. Eten lukt vaak niet, waardoor een kind soms flink afvalt. Drinken gaat meestal nog wel, wat maar goed is ook, want zeker bij heel kleine kinderen ligt uitdroging altijd op de loer. Het kind heeft nergens zin in, behalve in de huiskamer op de bank liggen. De normale levensverrichtingen stoppen dus tijdelijk.

De huid speelt een belangrijke rol bij veel kinderziektes: aan het soort vlekjes of bultjes kun je vaak het virus herkennen dat het kind geïnfecteerd heeft en na een ziekte als roodvonk schilfert de huid massaal af. Zonder al te diep op de functie van de huid in te gaan kun je zeggen dat de huid belangrijk is als enerzijds de afscheiding van een mens van de buitenwereld en anderzijds als mogelijkheid om o.a. via de tast met de buitenwereld contact te maken. De huid geeft ons door zijn bouw en fysiologische mogelijkheden de kans om met de buitenwereld een zodanige relatie aan te gaan, dat we de mogelijkheid en de keuze hebben om zelf aan die relatie vorm te geven. Je kunt de wereld buitensluiten of je eigen warmte binnen houden en je kunt invloeden van buitenaf zoals tastervaringen, warmte en eventueel

zelfs geneesmiddelen (pleisters!) toelaten. En er is “iets” in het menselijk lichaam dat daar in stuurt en tot keuzes komt.

Dat “iets” kun je op lichamelijk niveau “weerstand”, op psychisch niveau “assertiviteit” en op persoonlijk niveau “individualiteit” noemen. Al die woorden drukken op hun eigen gebied uit dat een mens in staat is om zich in de wereld staande te houden en zo met je omgeving om te gaan dat hij er in elk geval niet minder en liefst beter van wordt in die zin dat er groei en ontwikkeling mogelijk is. En dat is nu zo prettig van ziek zijn: je houdt er weerstand aan over. Een kind komt met een nagenoeg leeg afweersysteem op aarde en vult dat met nuttige kennis hoe specifieke ziektes af te weren door de binnendringende ziektekiemen te leren kennen, onschadelijk te maken en te onthouden hoe het dat gedaan heeft. Zo ontstaat het immuunsysteem. Het probleem is echter dat bepaalde ziektes zoals polio zich niet laten overwinnen zonder aan het lichaam blijvende schade toe te brengen. Polio krijg je dan weliswaar niet meer, maar de prijs die voor die kennis moet worden betaald, is volgens mij te hoog. Daarom wordt zo’n ziekte dan uit de vaart genomen door het kind te voorzien van immuniteit daarvoor, het inenten. Het kind krijgt a.h.w. kennis en instrumenten aangeboden, zonder dat het daar zelf enige moeite voor heeft hoeven doen. En dat is in de opvoeding een normaal verschijnsel: je leert een kind ook veilig oversteken op straat of af te blijven van een hete koffiepot.

Opvoeden

Waarom is het noodzakelijk om kinderen op te voeden. Wanneer je goed kijkt naar al onze pedagogische acties, dan komen die er allemaal in wezen op neer dat we onze kinderen op allerlei manieren en op zo veel mogelijk terreinen wegwijs en weerbaar maken. We voeden op tot de zelfstandigheid waar de boven gememoreerde weerstand de lichamelijke uiting is. We willen allemaal dat onze kinderen op eigen benen kunnen staan en zich tot een echt individu ontwikkelen. Daartoe zullen we de eerste jaren van hun leven ons vooral met hun lichamelijke ontwikkeling bezig houden, wat later, op de lagereschoolleeftijd en in de puberteit, steeds meer vergezeld gaat van en vervangen wordt door hun psychische en sociale groei. Voeden verandert zo langzamerhand in opvoeden en eindigt in voorzichtig en vooral onzichtbaar begeleiden.

In de “voedingsfase”, de eerste jaren van hun leven is alles nog gericht op de lichamelijke en dus, wat de zelfstandigheid betreft, op de ontwikkeling van weerstand. Terwijl we een kind leren om zijn tanden te poetsen, zijn handen te wassen voor het eten of met mes en vork te eten, zijn we bezig de voorwaarden voor een goede lichamelijke weerstand te scheppen. En uitgerekend daarbij helpen of hielpen de kinderziektes. Op allerlei, hier niet nader uit te werken manieren hielpen de kinderziektes de ouders bij de opvoeding, zonder dat deze zich van deze hulp bewust waren en er daarentegen alleen maar van in de zorgen raakten! Kinderziektes laten doormaken was zo een onbewuste manier van opvoeden en ouders wisten intuïtief dat het doormaken van de kinderziektes ergens goed voor was.

Zelf doen

Nu leven we in een tijd waarin iedereen “zijn eigen ding wil doen...”. Iedereen maak zelf wel uit hoe hij zijn kinderen opvoedt. Dat is ook goed, want het komt de individualiteit van het kind in principe ten goede, als hij zo uniek mogelijk wordt benaderd. Opvoeden staat en valt bij het feit dat ouders hun eigen keuzes maken en iets, en liefst zoveel mogelijk, van zichzelf in de opvoeding leggen. De tijden dat elke pedagogische ingreep werd getoetst aan Spock of een andere opvoedkundige icoon, is voorbij. Die eigen keuzes drukken zich ook uit in de discussie over het inenten, zowel bij de ouders die rabiaat tegen inenten zijn als bij diegenen

die een genuanceerder standpunt willen innemen. Om het heel ongenueanceerd te zeggen: het maakt misschien helemaal niet uit of een kind wel of niet wordt ingeënt, wanneer dat maar gebaseerd is op volbewust gemaakte keuzes. Misschien is het wel zo dat de kinderziektes thuishoren in een tijd waarin überhaupt nog niet zo bewust werd omgegaan met de inhoud van de opvoeding en dat met het toenemen van bewustzijn over de rol die als ouder in het opgroeien van je kind wilt innemen er steeds minder plaats is voor “onbewuste pedagogie” i.c. kinderziektes. De kinderziekte als hulpje bij het opvoeden heeft misschien wel afgedaan! Maar wanneer het onbewuste opvoeden, al dan niet geholpen door het inenten, ophoudt, en wij er voor kiezen om de opvoeding helemaal zelf ter hand te nemen, dan ontstaat daarmee wel de uitdaging op voor ouders om datgene wat de kinderziektes eertijds deden, bewust na te bootsen of een nieuwe vorm te geven.

In bad

Hierboven werden al de meest voorkomende verschijnselen van een ziekte bij (kleine) kinderen beschreven. Koorts, zweten, diarree, vochtig hoesten en een rode vlekkelig uitgeslagen huid zijn zo wat hoofdingrediënten, die allemaal de indruk wekken dat er in het zieke lichaam hard gewerkt wordt. Het koortsende lijfje kun je het beste vergelijken met een potje dat op het vuur staat te koken, waarbij de inhoud van de pot veranderingen ondergaat. Koortsende ziektes zijn ziektes die met name de wil (tot verandering) van het kleine kind aanspreken. Een klein kind is, al groeiend, enorm in beweging en verandering en verdraagt daarbij geen stagnatie. Stagnaties, van welke aard dan ook, worden zo snel mogelijk onschadelijk gemaakt. Het organisme wordt in oplossing en aan de kook gebracht om de vaart er weer in te krijgen. Kinderziektes, zoals gezegd, zijn, of liever, waren zo de hulpjes in de opvoeding, want bij het nieuwe opvoeden moet dit nu door de ouders zelf gedaan worden. Wij moeten zowel signaleren dat het met het kind niet goed gaat en dat er sprake is van een hindernis, het bekende “ergens tegenaan hangen”, als bedenken hoe we het kind weer in beweging krijgen. Het gaat er dan uiteraard niet om dat wij de ziektes letterlijk nabootsen, afgezien van het feit dat zoiets niet eens zou kunnen, maar wel zoeken naar manieren om dat wat de intenties van een kinderziekte zijn, in een nieuwe vorm aan het kind aan te bieden. Wat wilde of deed de ziekte en hoe geven we dat een nieuwe vorm. Een aardig voorbeeld, hoewel niet erg specifiek voor een bepaald probleem, is het zogenaamde voedingsbad, waarbij een kwakkelend kind een reeks baden krijgt waarbij melk, ei, honig en citroen gebruikt worden. Al deze substanties werken op een bepaald facet van het menselijk organisme en oefenen zo, in deze samenhang, een vitaliserende werking uit. Interessant genoeg zie je halverwege de reeks een soort crisis optreden, waarbij het kind nog miezriger wordt dan het al was. Het is belangrijk om er van tevoren op te wijzen dat zoiets kan gebeuren en dat dit een gewenst effect is. Dit verschijnsel doet overigens sterk denken aan de crisis die je vroeger bij een ernstig koortsende ziekte als een longontsteking kon waarnemen. Kwam je er door dan bleef je leven en hoorde je bij de sterken. In deze tijd van antibiotica maken we dat uiteraard zelden meer mee, maar het voedingsbad laat ons wel nog iets dergelijks meemaken. Het bad is het oplossende gebaar, waarbinnen de substanties hun werk kunnen doen. Met het bad wordt dus een omgeving geschapen waarbinnen het voor het kind mogelijk wordt om iets in zichzelf in beweging te brengen en te veranderen.

Eigen intuïties

Zoals het voedingsbad, in zijn compositie a.h.w. afgekeken van de natuur c.q. de ziekte, een bewust voltrokken pedagogische ingreep is, zo moet er nog veel meer te bedenken zijn, maar hoe kom je er op? Wat is er voor nodig om een bijna tot in het lichamelijke toe ingrijpende

opvoedkundige maatregel te “bedenken”. De aanhalingstekens staan er niet voor niets, want van louter bedenken kan geen sprake zijn. Je moet er op komen: de opvoedkundige interventie moet ontstaan als een intuïtie. De traditionele opvoeding, gebaseerd op overgeleverde inzichten, maakt daarbij plaats voor een opvoeding die geïnspireerd wordt vanuit nieuwe, door de ouders zelf gegenereerde intuïties. Daarvoor is het wel nodig dat we ons bedenken dat we ons veel bewuster met het individuele kind moeten bezighouden, want de kinderziektes waren, en daar wijst ook de besmettelijkheid op, “groepsziektes”, die door de kinderen aan elkaar werden doorgegeven. In het nieuwe opvoeden vanuit intuïtie is geen plaats voor gezamenlijkheid, maar moet voor elk kind opnieuw het wiel worden uitgevonden. Tot op zekere hoogte weliswaar, want het is niet zo dat elke ouder bijvoorbeeld zelf op het idee van het voedingsbad hoeft te komen. Er is ook niets op tegen om je door andere ouders te laten inspireren, want er zijn in het kinderleven een heleboel problemen die elk kind zo ongeveer hetzelfde doormaakt. Zoals de kinderziektes groepsziektes zijn, zo zijn kleine kinderen nog tot op zekere hoogte groepswezens.

Mediteer je kind

Om een kind zo goed te leren kennen dat je voor zijn groeiproblemen nieuwe, op eigen kracht verkregen oplossingen kunt ontwikkelen, moet de ouder zich in het kind verdiepen, net zo lang en net zo diep tot de oplossing ontstaat. Zo’n intensief inlevingsproces kun je rustig een meditatie noemen. We moeten dus leren om onze kinderen te mediteren. In zijn boek “Van verdrietige, angstige....” reikt Henning Koehler een heel hanteerbare vorm van meditatief bezig zijn met kinderen aan. Hij raadt aan om voor het naar bed gaan een moment innerlijk bezig te zijn met het kind en het in zijn problematiek voor je neer te zetten. Vervolgens is het nodig om een vraag te formuleren en die mee te nemen in de slaap. De kans bestaat dat de volgende morgen of in de loop van een aantal morgens een antwoord bij de ouder opkomt. Zo levert de wereld waar het kind vandaan komt, en die we zelf ook weer betreden in de slaap, zijn bijdrage aan ons geworstel om een goede, moderne ouder te zijn. Mogelijk is deze manier van ouderschap een vruchtbaardere manier om het zo goed mogelijk te doen voor je kind dan verzeild te raken in onvruchtbare discussies over het al dan niet vaccineren. Trouwens: je kind omhullen met jouw meditatieve aandacht is misschien wel een nieuwe manier van inenten, en dan nu niet met fysieke entstof, maar met een heel nieuwe substantie: eerbied voor het unieke van elk kind.

Rotterdam, 27 november 2004

Aart van der Stel